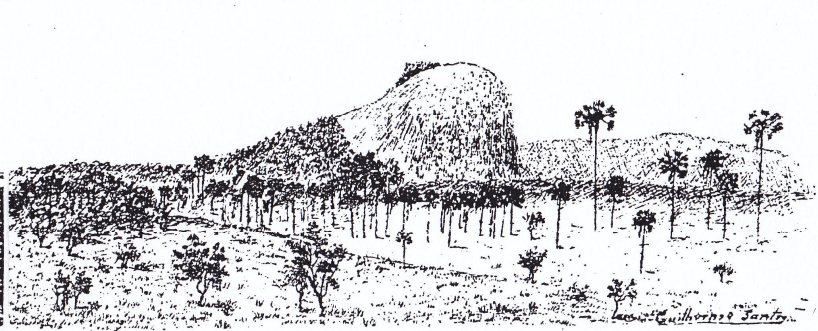

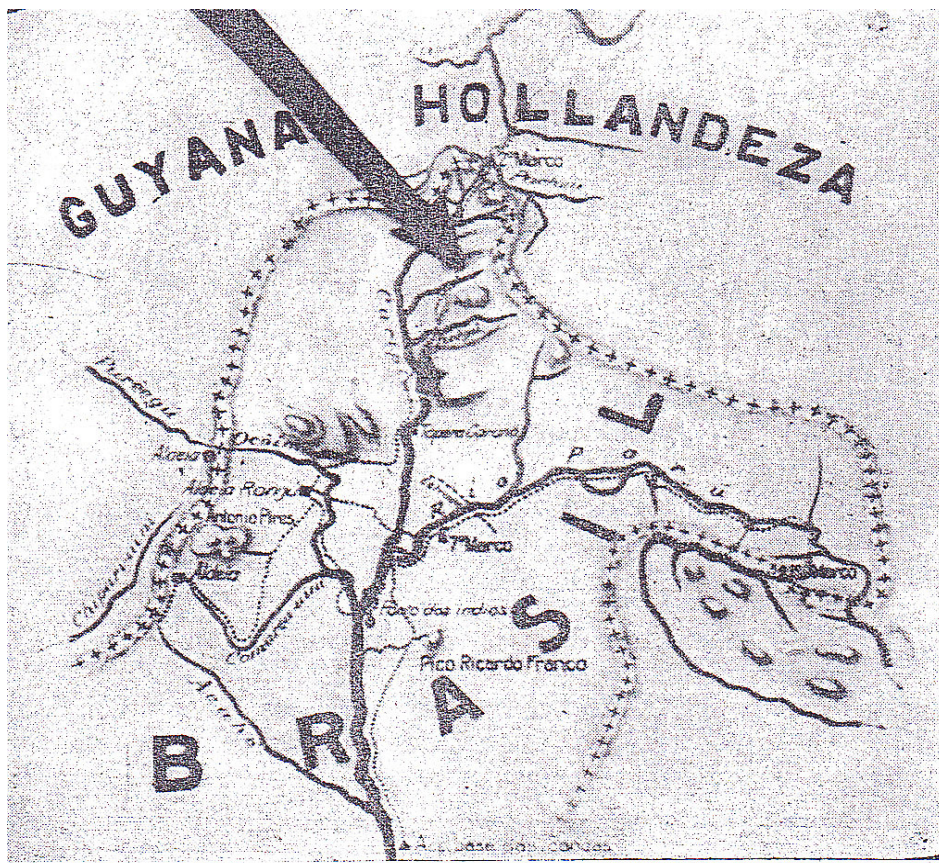

Pico Ricardo Franco
Primeiro Pico ao Sul da Serra Tumucumac
Seg Photoa. do Dr Benjamin Rondon

De eerste beklimming van de Pico Ricardo Franco in Noord-Brazilië door Generaal Rondon c.s. in 1928

F.H.F. Oldenburger

Op 10 december 1928 beklimmen Generaal Rondon en zijn groep als eersten de Pico Ricardo Franco, een spectaculaire Inselberg in het uiterste noorden van Brazilië gelegen tegen de grens met Suriname aan

Pontos extremos da Expedição Rondon,
na Serra Tumuc-Humac

De berg rijst als een reusachtige eilandberg en kale rots hoog op uit de vlakke ('floodplain') van de

westelijke Paroe rivier, een soort 'Leeuwenkop' met een bijna loodrechte kale wand naar het oosten gekeerd, omringd door de Campos Geraës (= savannes) die zich daar ten zuiden van de Toemak Hoemak tot ver in het zuiden uitstrekken in het verder dominante Tropisch Regenwoud van Amazonië. Het Toemak Hoemak gebergte vormt de grens met Suriname op de waterscheiding gelegen. Generaal Rondon was als hoofd van de Inspectie van de Grenzen met een grote expeditie op een vroege verkenningstocht naar het noorden om de noordgrens van Brazilië te markeren. Hij plaatste daar o.a. een 'eerste' grenspaal.

In 1964 toevallig teruggevonden te midden van het oerbos door een paar 'verdwaalde' geologen Ornstein en Van der Lingen op wat waarschijnlijk één van de laatste voettochten in het gebied is geweest (later kwam het vliegtuig). Zij waren onderweg van het vliegveld Paloemeu eerst per korjaal later te voet naar de pas aangelegde airstrip 'Sipaliwini' (1963) om onderweg 'geologische monsters' te verzamelen (zie "De vergeten Expeditie" op onze website foto 1 en 2). Zij spreken van de reusachtige expeditie van Rondon, die wel uit 55 man bestond, zij waren maar met hun zevenen.

De zeven lopers, hier bij een door generaal Rondon in 1930 geplaatste grenspaal. Zittend vlnr Adam Deel, opzichter Graanoogst en drs Ornstein. Staande vlnr Humprey Boddo, Piekoemie, opzichter Hunkar en dr Van der Lingen. Foto Ornstein.

Toch bestonden de meeste vroegere expedities in het begin van de 20ste eeuw in "Amazonië" vaak uit vele 10-tallen expeditieleden, vanwege de geweldige afstanden die afgelegd moesten worden - veelal per korjaal of kano- over de rivieren, die moeilijk bevaarbaar waren door de vele watervallen. Het gebied was veelal ontoegankelijk en onbewoond of schaars bewoond, waardoor ook de hele voedselvoorziening op hen zelf neerkwam.

Ook de eerste expedities in de eerste helft van de 20ste eeuw om het binnenland van Suriname in kaart te brengen tot ca. 1940 bestonden veelal uit 10-tallen expeditieleden, meest transporteurs en fourageerders.

Op zijn terugtocht vanaf de grens naar het zuiden beklom Rondon de al eerder uit de verte

waargenomen berg zelf, die hij in eerste instantie 'Paõ de Açucar' had genoemd, naar de beroemde 'Suikerbroodberg' van Rio de Janeiro. Maar nadat hij haar beklommen had, doopte hij haar 'Pico Ricardo Franco', naar de beroemde Braziliaanse 'sertanista' 'Ricardo Franco de Almeida Serra'. Natuurlijk moet de berg al eerder beklommen zijn geweest door de lokale Indianen en wordt door hen 'KANTANI' genoemd.

Alto do Pico Ricardo Franco — Serra Tumuc-Humac

Piké het stamhoofd van de Trio's die Baas Schmidt van Gansee op 24 augustus 1941 naar de voet van de berg begeleidt – hij durft hem niet te beklimmen - informeert bij B.S. na zijn terugkomst van de top of hij daar boven nog sporen van zijn voorouders heeft gezien, die eens bij een hoge vloed toen de hele vlakte onder water stond, daar hun toevlucht op de berg hadden genomen. B.S. moet hem helaas ontkennend antwoorden. Geen spoor! Wel trof B.S. op een rots in het graniet gekrast in grote letters nog het opschrift aan dat Generaal Rondon daar achtergelaten had.

“Inspeção de Fronteiras
10-XII-1928
General Rondon
Viva o Brasil!
Pico Ricardo Franco”

Ook doet er nog een mythe de ronde onder de Trios, een soort variant op het Noach verhaal, dat volgens de Trios hun 'oer-vader en oer-moeder' tijdens een grote vloed waarop het hele land onder water stond op de rug van een reusachtige rivierschildpad die berg bereikt zouden hebben. Waaruit gevoeglijk afgeleid kan worden dat de KANTANI een soort heilige berg voor de Indianen representeert. Zij gaan er niet graag op en volgens sommigen zweven er geesten rond en 'wespen-mensen'.

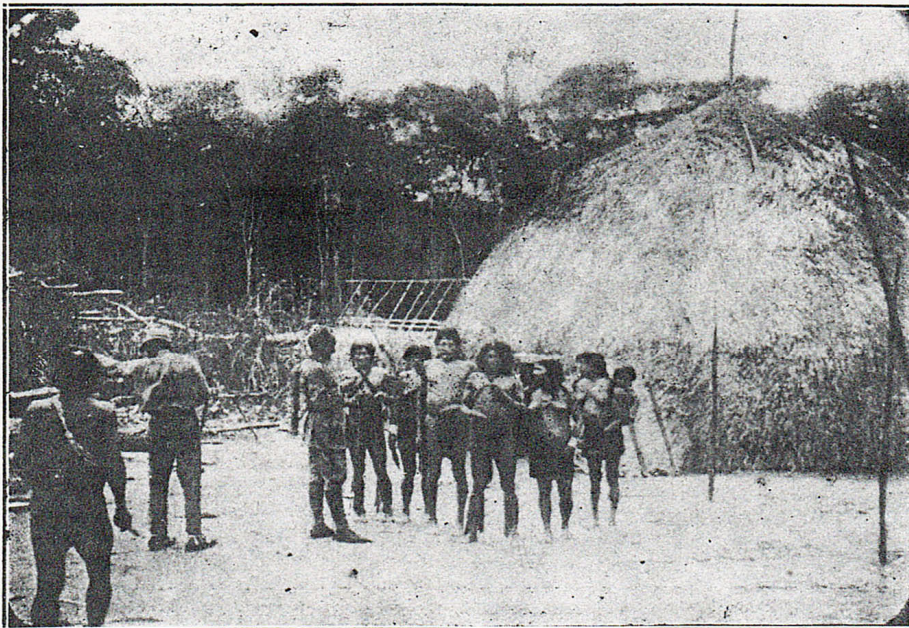
Wij beschikken slechts over enkele bladzijden uit het Verslag dat de botanicus Dr. A.J. De Sampaio, die over de expeditie schreef in zijn boek *A Flora do Rio Cuminá* (1933). Hierbij zijn wel enige illustraties gevoegd: een mooie tekening, naar een foto van Dr. Benjamin Rondon (de topograaf van de expeditie en de zoon van de generaal); enkele foto's waarvan één genomen op de top; een vegetatiekaart van de begroeiing op de top en in het landschap rondom; en een aantal foto's van Indianen onderweg genomen o.a. van de Indianenstam de Pianogotto's halfweg de Rio Cuminá.

Indios Pianogotós — Rio Cuminá

(Foto Major Carlos Reis)

De stam waar Baas Schmidt meer dan 10 jaar later nog vergeefs naar gezocht heeft in het Sipaliwini-gebied, die daar vroeger wel gewoon moeten hebben. Maar waarvan hij alleen de beide overgebleven dorpshoofden en broers Joeloe en Akakoe nog ontmoet had. De rest was weggetrokken, verdwenen en de Trios repten er zelfs niet meer over. Indianen leidden vroeger kennelijk een wat meer nomadisch bestaan, om wat voor redenen dan ook.

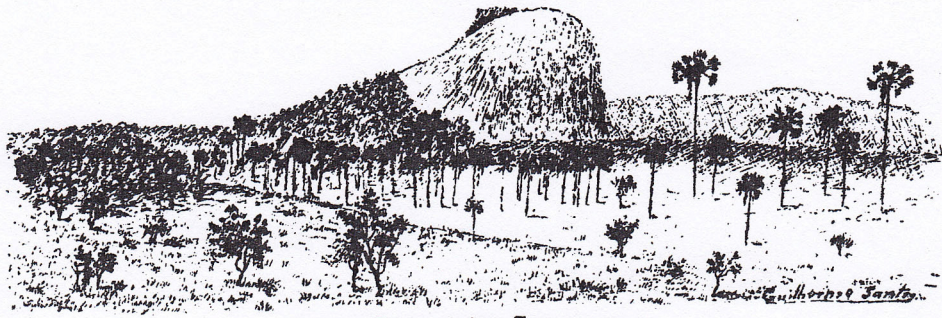

Visita do General Rondon á maloca de indios Pianogotós — Rio Cuminá

De vegetatie-kaart van A.J. de Sampaio is interessant, omdat hij de rotsvegetatie op de noordkant van de top karakteriseert als 'catinga' of 'caatinga', een karakteristieke en specifieke exclusief Braziliaans vegetatietype, een 'biochoron' dat alleen in het droge noordoosten van Brazilië voorkomt.

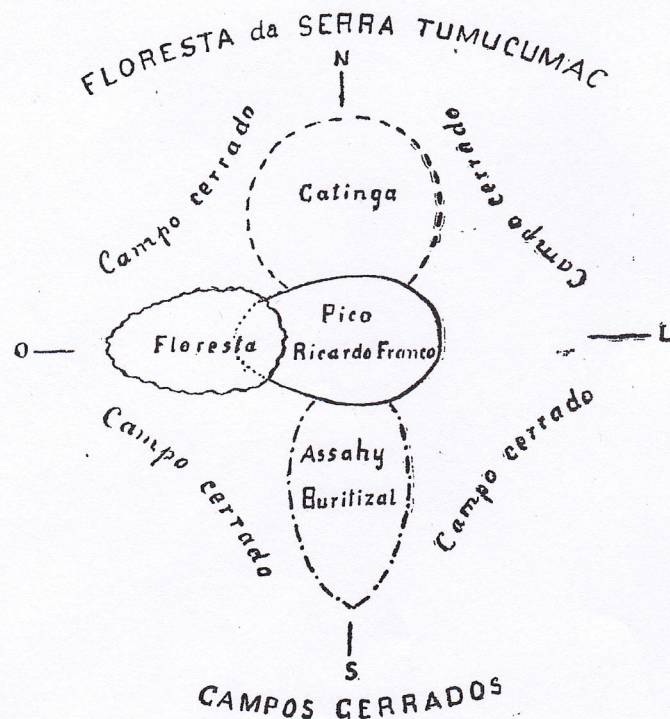
Archivos do Museu Nacional
VOL. XXXV—RIO DE JANEIRO

A. J. DE SAMPAIO — *A Flora
do Rio Cumina*

Pico Ricardo Franco

Primeiro Pico ao Sul da Serra Tumucumac
Seg. Photo. do Dr. Benjamin Rondon

Een

Nederlands analoog equivalent bestaat daarvoor niet in de 'septentrionics', of het zou vanwege het 'doornachtige karakter' de plantengezelschappen, aan de kust in de duinzone van het 'Hippophaetum, Crataegetum en het Berberidion' moeten zijn. Maar het klimaat is natuurlijk totaal verschillend. In het Duits bestaat de term 'Dornbusch Gesellschaft'. Het is wel zo dat die 'caatinga' karakterisering van de rots-Inselberg vegetatie het meest aansluit bij onze xerofytische 'Desert and Rock pavement vegetatie' als een soort 'halfwoestijn formatie', een soort 'edafische klimax' in tegenstelling tot de 'rots-savannes' zoals vele auteurs die formatie betitelen.

De vegetatie ten zuiden van de berg is als een 'Asahy Buritizal' gekarakteriseerd, een 'Maurisie en Euterpe palm bos'. De rest van de vegetatie als 'Cerrado'-savanne. Rond de berg is uitgebreid floristisch onderzoek gepleegd, waaraan ook generaal Rondon ijverig deelnam. De expeditie moet één van de uitgebreidste botanische collecties uit het gebied mee naar huis hebben genomen. Wij konden via het Internet slechts drie families retraceren: Cyperaceae, Malpighiaceae en Leguminosae en de varens: Eufilicineae uit de collectie van Dr.A.J. de Sampaio. Wat wel in tegenstelling stond tot de 96 hogere plantenfamilies en vier varenfamilies die wij in 1968-69 voor 'de naastliggende Sipaliwinisavannes' noteerden en inventariseerden. Ook andere topografische onderzoeken vonden plaats. Door voedselgebrek gedwongen moest Rondon node het teken voor de terugkeer geven, die groepsgewijs plaatsvond. Het is duidelijk dat zij met moeite afscheid namen van deze wetenschappelijke en floristisch prachtige plek. Volgens Dr. Benjamin Rondon was het van de spectaculaire Pico Ricardo Franco nog 687 km terug naar de beschaving en Obidos aan de Amazone.

Indio Pianogotó á beira do rio Cuminá, despedindo-se da Comissão Rondon

Literatuur

A.J. de Sampaio, 1932. Flora do Rio Cuminá (Estado do Pará), no.VIII: Cyperaceas, Malpighiaceas e Leguminosae. Archivos do Museo Nacional – Vol. XXXIV
A.J. de Sampaio, 1933. A Flora de Rio Cuminá. Arch. Mus. Nac. 35, p. 9-206. Rio de Jan.

Enkele episodes uit het leven van Generaal Candido Rondon

Generaal Candido Mariano da Silva Rondon (5 mei 1865 – 19 januari 1958), zelfs Maarschalk aan het eind van zijn leven, was een Braziliaanse officier, die vooral bekend is geworden door zijn ontdekkingsstochten in de Mato Grosso en het westelijk gedeelte van het Amazone-bekken, en door zijn levenslange ondersteuning van de Braziliaanse oorspronkelijke bevolking de Indianen.

**Rondon quando jovem,
desbravando os ignotos sertões
da Amazônia brasileira.**

Hij was de eerste directeur van de FUNAI, de stichting ter Bescherming van de Braziliaanse Indianen, oprichter van het XINGU Nationaal Park, en op het eind van zijn leven benoemd tot Maarschalk, de hoogste rang die in Brazilië te vergeven is voor een militair en er is zelfs een deelstaat naar hem vernoemd: RONDONIA.

Rondon is geboren in een klein dorpje Mimoso, in de Mato Grosso. Zijn vader was van Portugese afkomst en zijn moeder afkomstig van de Bororo stam.

Hij is ook degene geweest die de Bororo stam heeft weten te pacificeren, die tot dan toe een oorlogszuchtige stam waren, en pacificeerde ook de Nambikwara stam, die daarvoor elke westelijke indringer in hun stamgebied doden.

Rondon is vooral beroemd geworden door zijn ontdekkingsreizen vanuit Mato Grosso richting Amazonië in. Met name door de langste tocht die hij in mei 1909 ondernomen heeft vanuit het gehucht Tapirapuã in de noordelijke Mato Grosso om de Madeira rivier in het noordwesten te bereiken een belangrijke bronrivier van de Amazone.

In augustus had de expeditie al haar voedselvoorraden opgegeten en kon zij alleen nog overleven door de jacht en wat zij onderweg konden verzamelen in het bos. Onderweg ontdekten zij een grote onbekende rivier tussen de Juruena rivier en de Jisparaná rivier, die Rondon 'Rio da Dúvida' (Rivier van de Twijfel) noemde. Zij hadden geen kano's meer en bouwden die zelf.

Toen zij de Madeira bereikten was het Kerstmis 1909 en toen hij Rio de Janeiro binnenkwam, werd hij binnengehaald als een volksheld. Iedereen dacht en geloofde dat de expeditie omgekomen was.

Later in 1914 ondernam hij nog met ex-president Theodore Roosevelt van de VS een wetenschappelijke expeditie naar die eerder ontdekte onbekende 'Rio da Dúvida'. Alle expeditieleden hadden onderweg last van de meest verschrikkelijke tropenziekten ook Pres.

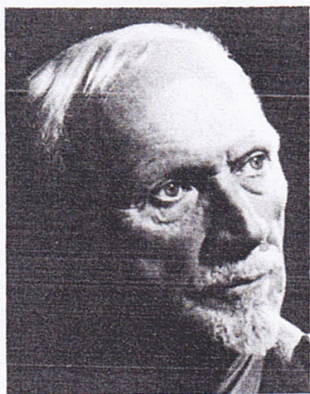
Roosevelt, die alleen overleefde dank zij de onverzettelijke en onvermoeibare inzet van zijn zoon Kermit Roosevelt, die gezworen had dat hij zijn vader levend uit deze hel zou terugbrengen naar huis.

Da esquerda para a direita (sentados): Father Zahm, Rondon, Kermit, Cherrie, Miller, quatro brasileiros, Roosevelt, Fiala. Foto tirada em 1914 durante a Expedição Científica Rondon-Roosevelt.

Onderweg herdoopte Rondon de 'Rio da Dúvida' in de rivier 'Rio Roosevelt'.

Hij eindigde dus als "Maarschalk", de hoogste militaire rang in Brazilië, een rang die in Nederland geloof ik niet eens bestaat. Er is mij maar één persoon bekend met een Nederlandse naam in die rang, en dat is Jan Christiaan Smuts, maar dat was een Zuid-Afrikaan, een Boerengeneraal tijdens de 2e Zuid-Afrikaanse Vrijheidsoorlog, die vocht tegen het Britse Rijk (1901-1902), maar desondanks later benoemd werd tot Maarschalk door datzelfde Rijk tijdens WO II in 1943, waarin hij één van de belangrijkste leiders werd aan de kant van de Geallieerden in de oorlog tegen Hitler Duitsland. Daarnaast is hij ook nog belangrijk als medeoprichter van de Verenigde Naties.

Jan Christiaan Smuts.

In Nederland is hij nauwelijks bekend als mede-bevrijder. Hoe wonderlijk! Tenslotte was hij een groot filosoof, schrijver van o.a. *Holisme en Evolutie* (1926) en niet te vergeten een zeer bekend 'grassen-deskundige' of 'graminoloog'.

Literatuur

Over Candido Rondon: Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Candida_Rondon.

Over J. C. Smuts: Winkler Prins (7de druk, 1976): deel 17, p. 478-479. artikel J. C. Smuts.